

Yttrande över remiss från Utbildningsdepartementet angående betänkandet Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige (SOU 2018:78) (U2018/04199/UH)

Sammanfattning

SLU instämmer i remissens huvudpunkter och anser att utredningsförslaget i stort är bra. Den plattform för internationalisering som föreslås stöds av SLU, men med ökat inflytande för lärosäten med olika profil jämfört med förslaget. Det är mycket angeläget att ansöknings-, antagnings- och migrationsprocesserna för internationella studenter underlättas. Beslut om studieavgifter bör fattas av lärosätena i enlighet med utredningens förslag. SLU instämmer i utredningens förslag att avsätta fler stipendier, men ställer sig tveksam till förslaget om att ge lärosätena frihet att omfördela delar av basanslaget för utbildning. När det gäller språkfrågan anser SLU att stöd i såväl svenska som engelska språket är angeläget.

Generella synpunkter

SLU välkomnar utredningens betänkande, och instämmer i stort i de föreslagna målen och åtgärderna för internationalisering av högre utbildning och forskning. SLU anser att den föreslagna visionen är ambitiös och önskvärd. Betänkandet har stort fokus på just utbildning, vilket är naturligt då högkvalitativ forskning per automatik innebär en internationell ansats, vilket inte alltid är fallet vad gäller utbildning. Dock tycker vi att utredningen skulle kunnat understryka än mer att Sverige som utbildningsnation även har stor betydelse för näringsliv och internationella samhällsaktörer. Detta är mycket tydligt inom SLU:s verksamhetsområden, då problematiken kring ett hållbart nyttjande av naturresurser är gränsöverskridande och berör aktörer i alla led, såväl kommersiella som offentliga. Så som utbildningslandskapet har utvecklats i Sverige, är det hög tid att även näringslivet uppmanas att bidra konkret med kompetens- och talangattraktion,

genom till exempel stipendieprogram riktat mot talangfulla masterstudenter, praktikplatser och liknande.

Som tidigare framförts ställer sig SLU bakom utredarens förslag om att i lagstiftningen tydliggöra att universitetens internationaliseringsaktiviteter ska bidra till hållbar utveckling nationellt och globalt. Möjligen borde detta specificeras till ”kunskapsutveckling till stöd för hållbar utveckling”.

Uppföljning och kvalitetssäkring av lärosätenas internationalisering bör ske i den ordinarie utvärderingen av respektive verksamhet, och måste utformas så att det inte blir ytterligare en administrativ, tidskrävande åtgärd.

Specifika synpunkter

Kapitel 3 Kännedomen om Sverige som kunskapsnation och kunskap om omvärlden

Här instämmer SLU med utredningens förslag, och vill trycka på vikten av att samverka med lärosätenas alumner för att sprida kännedom om Sverige som kunskapsnation. En nationell samordning kan öka effektiviteten av insatserna och därmed synligheten av kunskapsnationen Sverige.

Kapitel 4 Samordning mellan myndigheter

SLU välkomnar förslaget om en Plattform för Internationalisering. Dock framstår den föreslagna sammansättningen av plattformens styrgrupp inte särskilt gynnsam för en effektiv samordning kring lärosätenas behov. Sveriges universitet och högskolor har olika behov, mål och syften med sitt internationaliseringsarbete. För att reflektera mångfalden i den svenska högskolevärlden måste flera lärosäten med olika profil vara representerade i styrgruppen. Med förslagets sammansättning av medverkande i styrgruppen riskerar utbildningsfrågor att prioriteras ned i förhållande till forskningsfrågor. Universitetskanslersämbetet är först och främst en tillsynsmyndighet, och vi har svårt att förstå att det är viktigt att denna myndighet är representerad i styrgruppen. I förslaget till styrgrupp för plattformen saknas studentrepresentation, vilket SLU anser bör finnas.

Kapitel 5 Att komma som avgiftsskyldig student till svenska universitet och högskolor

SLU instämmer helt i utredningens slutsats att processen att komma till Sverige som avgiftsskyldig student behöver underlättas betydligt. Uppföljning av processerna behövs, och förslagen till åtgärder är intressanta och väl värda att pröva.

Det är bra om lärosäten och representanter för arbetslivet samverkar mer för ökad arbetslivsanknytning för internationella studenter. Det är något som återkommande får låga omdömen av internationella studenter vid uppföljningar, och som

studenterna efterfrågar. Sveriges attraktionskraft som studiedestination, liksom tillgången till högtbildad arbetskraft för svensk arbetsmarknad, kan öka om kontakten med arbetslivet förbättras för studenterna. Förslag till aktiva åtgärder för att stimulera denna samverkan hade varit önskvärt.

Som nämns i slutbetänkandet är det för Sveriges förbindelser med andra länder viktigt att det finns personer som förstår eller behärskar svenska utomlands (avsnitt 3.6.5, fjärde stycket). Undervisning i svenska för inresande studenter skulle också bidra till att förbättra deras möjligheter på arbetsmarknaden i Sverige (avsnitt 5.5, första stycket). SLU föreslår att ett stöd bör inrättas för lärosäten som själva inte har kapacitet att utbilda inresande studenter, forskare och lärare i svenska språket.

Kapitel 6 Migrationsrättsliga aspekter

Att migrationsprocesserna fungerar effektivt är av oerhört stor vikt för Sveriges trovärdighet och attraktionskraft som kunskapsnation. I konkurrensen med andra länder förlorar vi idag värdefulla studenter, doktorander och anställda, som följd av att migrationsfrågorna är onödigt komplicerade och tidskrävande. Därför välkomnar SLU alla initiativ som kan effektivisera migrationsprocessen.

SLU stödjer förslaget att lärosätena själva får ta större ansvar för hanteringen av uppehållstillstånd, till exempel genom en certifiering. Det är dock viktigt att utökat ansvar för lärosätena åtföljs av ökade resurser.

SLU är tveksam till nyttan med att uppgifter från studieregistren automatiskt överförs till Migrationsverket. Uppgifter i registren kan släpa efter av flera olika orsaker (t.ex. sjukdom hos lärare eller annan personal), och studenter riskerar att hamna i kläm om Migrationsverket agerar utifrån antagandet att alla resultat uppdateras i realtid i systemen, utan att kontakta lärosätena.

Kapitel 7 Avgifter för studier

Det är bra att lämna beslut om studieavgifter till lärosätena och vi tar på oss att förbättra informationen. Ingen extra statlig styrning behövs, då det ligger i vårt egenintresse som lärosäte.

Kapitel 8 Stipendier och annan finansiering av tredjelandsstudenter

Utredningen föreslår en utveckling av fler stipendiemöjligheter för tredjelandsstudenter, vilket SLU till fullo ställer sig bakom.

I utredningen saknas ibland distinktionen mellan generell internationalisering och internationalisering med koppling till kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländer. Betänkandet föreslår en utvidgning av stipendier till utbytesprogram för studenter från biståndsländer istället för till reguljära studier på avancerad nivå. Enligt erfarenheter från SLU:s alumner i till exempel Vietnam och östra Afrika har

kompleta masterstudier stor effekt, vilket står i kontrast till utredningens slutsats att studenterna inte tar kompetensen med sig hem.

SLU anser alltså att kapacitetsuppbyggnaden för hållbar global utveckling och internationella samarbeten skulle få bättre effekt med stipendier för studier på hela masterprogram än för korta studentutbyten. Förslaget om bidrag till ”tuition fees” skulle förmodligen vara mycket verksamt om det riktades mot utvecklingsländer och inte bara generellt till de allra bästa studenterna.

En satsning på utbyten framför allt för lärare och forskare är också önskvärd för erfarenhetsutbyten och kapacitetsuppbyggnad.

SLU ställer sig tveksam till förslaget om att ge lärosätena en viss frihet i att omfördela delar av basanslaget för utbildning. I utgångsläget kan förslaget ge möjligheter för egna strategiska satsningar. Detta ter sig särskild lockande för lärosäten som inte når taket på sitt uppdrag, och som då kan rikta medel mot tredjelandsstudenter i stället för att återbetala. Detta gynnar lärosäten som inte fyller sitt nationella utbildningsuppdrag, och vi undrar om detta är lämpliga signaler att skicka. Vidare kan förslaget innebära att statsanslag används till studieavgiftsfinansierad verksamhet, vilket kan medföra juridiska svårigheter. Därför ser vi hellre en modell där särskilda medel avsätts till lärosätena för olika strategiska satsningar inom studieavgiftsfinansierad verksamhet oberoende av basanslaget, till exempel genom särskilda utlysningar.

Kapitel 9 Internationella studenters rättsliga ställning och möjlighet till inflytande

I avsnitt 9.4 sägs att lärosätena bör uppmuntras att bistå studentkåren med översättning av stadgar och andra dokument för att underlätta för icke svenskspråkiga studenter att engagera sig i kåren. Det är viktigt, men översatta dokument är bara del av det stöd som behövs. Internationalisering bör, när det gäller språk, gå åt båda hållen och inte bli en ensidig strävan mot mer engelska. Lärosätena bör därför även uppmuntras att ge internationella studenter språkstöd i form av svenskundervisning, se även synpunkter under kapitel 5. Jämför också till exempel Nordiska ministerrådets rekommendationer för parallellspråkighet vid nordiska universitet ([TemaNord 2018:510](#)).

Vi som svenska myndigheter är skyldiga att fatta beslut på svenska språket. Det skulle leda till en omfattande administration om vi ska vara fullt ut dubbelspråkiga, vilket inte får hindra att utländska studenter och forskare känner sig välkomna och inkluderade redan från början.

Kapitel 10 Beställd utbildning och uppdragsutbildning

Att alla som bedriver studier har studentstatus och lika rättigheter är en angelägen fråga, och SLU välkomnar att utredningen lyfter detta. Det är emellertid svårt att se de fulla konsekvenserna av de föreslagna författningsändringarna, så vi skulle

önska en mer djupgående analys av detta. Till exempel kan förslagen tolkas som att ett nytt krav för att få studentstatus införs (att studenten registreras) och en ny typ av student införs (icke-antagen student). Detta kan medföra ökad byråkratisering i stället för den förenkling som avses.

När det gäller uppdragsutbildning föreslår SLU att Universitetskanslersämbetets rapport från 2016, som lägger en rad förslag för att undanröja hinder och förbättra lärosätenas möjlighet att bedriva uppdragsutbildning (UKÄ rapport 2016:8), bör beaktas.

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av vicerektor för internationella relationer Ylva Hillbur efter föredragning av t.f. avdelningschef för utbildningsavdelningen Maria Orvehed. Inom ramen för beredningen har synpunkter från fakulteten för skogsvetenskap, ledningskansliet och utbildningsavdelningen inkommit och beaktats.

Ylva Hillbur

Maria Orvehed